

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN EN YENİ İHLALİ: WİKİPEDIA'YA ERİŞİM ENGELİ

THE LATEST VIOLATION OF FREEDOM OF EXPRESSION: BLOCKING ACCESS TO WIKIPEDIA

DOI: 10.21492/inuhfd.441416

Yavuz Selim KARAYAKA*

Özet

Bir ülkede demokrasinin egemen olduğunu gösteren en önemli verilerden biri bireylerin kendini özgürce ifade edebiliyor olmasıdır. Bu özgürlük ise hukukta ifade özgürlüğü kavramı altında kurumsallaşmıştır. Demokrasinin ayrılmaz parçası olan ifade özgürlüğü, iletişim araçlarının da özgür olmasını gerektirmektedir. Günümüzün en etkin kullanılan iletişim aracı olan internet ve internet tabanlı sosyal medyada da ifade özgürlüğünün sağlanmasının gerektiği şüphesizdir. Ne var ki Türkiye geleneğinde yaygın kullanılan sosyal medya araçlarına erişimin engellenmesi gibi bir durum vardır. Daha önce YouTube ve Twitter gibi dev sitelere uygulanan bu tedbir bugün de Wikipedia'ya uygulanmaktadır. Yıllar içinde ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasında gözetilmesi gereken birtakım hususlar belirlenmiştir. Bu değerlendirmede esas olarak, üç aşamalı test olarak da bilinen, sınırlandırmanın kanunlarla düzenlenmiş olması, meşru bir amaca hasredilmesi ve demokratik toplum düzeninin bu tedbiri gerektirmesi şartlarının sağlanıp sağlanmadığı denetimi yapılmaktadır. Çalışmada, bu ölçütlerin belirlenmesinde ciddi katkısı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararları asıl başvuru kaynakları olacaktır. Anayasa Mahkemesinin Twitter kararı da dikkate alınarak Wikipedia'ya erişim engeli değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İfade özgürlüğü, ifade özgürlüğünün sınırlandırılması, İnternet, sosyal medya, erişimin engellenmesi tedbiri, Wikipedia,

Abstract

One of the most important indicators of a state ruled with democracy is that individuals who are able to express themselves freely. This freedom secured its position under the concept of freedom of expression in the law. Freedom of expression, which is an inseparable part of democracy, requires communication tools be free. There is no doubt that freedom of expression should be provided in the internet and internet-based social media, which are the most effective means of communication today. However, Turkey has a tradition as blocking access to widely-used social media. This measure, previously applied to the giant sites like YouTube and Twitter, is still applied to Wikipedia today. A number of points that should be followed in limiting the freedom of expression have been determined over the years. In this assessment, it is mainly investigated whether the

* Avukat, Gazi Üniversitesi Kamu Hukuku Yüksek Lisans Öğrencisi, (E-mail:yselimirayaka@gmail.com) (ORCID: 0000-0001-6117-6606)

Makale Gönderilme Tarihi: 06.07.2018

Article Submitted Date: 06.07.2018

Makale Kabul Tarihi: 10.09.2018

Article Accepted Date: 10.09.2018

conditions are met -which also known as the three-stage test- that the limitation is regulated by the law and it is confined to a legitimate purpose and that the democratic society order requires this measure. The precedents of the European Court of Human Rights, which makes a significant contribution to the determination of these criteria, will be the main reference in the study. Taking into consideration the Constitutional Court's Twitter decision, blocking access to Wikipedia will be examined.

Keywords: Freedom of expression, restrictions to freedom of expression, internet, social media, access blocking, Wikipedia

İfade özgürlüğü insanlığın tüm mutluluklarının bağlı olduğu düşünsel mutluluğu için zorunludur. J.S. Mill

*Küresel bir köy haline gelecek dünyanın köy meydanı internet olacak.
Bill Gates*

I. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VE SOSYAL MEDYA

İnsanlığın tarih boyunca en önemli buluşlarından biri olan hukuk, var olduğundan bu yana hep hak ve adalet kavramlarıyla insan hayatına dokunmuştur. İlk hukuk metinlerinde dahi var olan yaşam hakkı, mülkiyet hakkı gibi hakların yanına zaman içinde yeni haklar eklenmiştir. Bu haklardan biri de ifade özgürlüğü hakkıdır.

İfadenin korunmasının gerektiği fikri oldukça eskilere gitmektedir. Avrupa'da reform hareketlerinde muhalif sesler olarak ortaya çıkan Protestanların talepleri bu hakkın doğumunda etkin rol oynamıştır¹. Ne var ki ifade özgürlüğünün hukuki bir kurum olarak tanınması ancak İngiltere Haklar Bildirgesi'yle olmuştur². Bu özgürlüğün günümüzde kullandığımız anlamla kurumsallaşması ise 12 Haziran 1776 tarihli Virginia İnsan Hakları Bildirgesi, 1789 Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi ve 1787 Amerika Birleşik Devletleri Federal Anayasası gibi düzenlemelerle gerçekleşmiştir³.

İfade özgürlüğü birçok metinde kendine yer bulmakla birlikte bu hakkın ciddi anlamda tartışılıp korunması demokratik devlet düzenlerinin

¹ AKGÜL, Mehmet Emin: "İfade Özgürlüğünün Tarihsel Süreci ve Milli Güvenlik Gerekeşiyle İfade Özgürlüğünün Kısıtlanması", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61 (1), 2012, s. 4.

² İngiltere'de tanınan bu hak daha çok parlamentodaki temsilcilerin sözlerinden dolayı sorumsuzluğunu düzenlemektedir. Bu yüzden bu tarihteki ifade özgürlüğünü parlamenter bağlılığı olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Daha fazla bilgi için bkz. ZOLLER, Elisabeth: "Freedom of Expression: Precious Right in Europe, Sacred Right in The United States", Indiana Law Journal, 84 (3), 2009, s. 803.

³ KAMBER, Suat: İfade Özgürlüğü, Başbakanlık Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, Ankara 2012, s. 33.

ihyasıyla mümkün olmuştur. Abraham Lincoln'un tanımıyla 'halkın halk için halkı yönetmesi' olan demokrasinin işleyebilmesi için halkın yönetimde etkin şekilde yer alması gerekmektedir. Bu etkinlik Atina şehir devletlerinde seçkin bir grubun kararlara doğrudan katılımıyla olmaktadır⁴, son birkaç yüzyılda her yurttaşın oy kullanabildiği düzenli seçimlerle sağlanmaya çalışılmaktadır.

Toplumların kendi yönetimine katılabilmeleri yönetim işlerini ve dolayısıyla yöneticileri eleştirmeleriyle mümkün olmaktadır. Bu eleştiri kültürünün devamlılığını sağlamak amacıyla bu kanalların işler halde tutulabilmesi demokrasi kültürü olan ülkelerin en belirgin özelliklerindedir. Bu yüzdendir ki ifade özgürlüğü demokratik toplumun en temel şartlarından biri olarak görülmektedir⁵.

İfade özgürlüğü, en geniş anlamıyla fikir, inanış, kanaat, davranış veya duyguların şiddet içermeyen bir şekilde dış dünyaya aktarılmasının serbest olması demektir⁶. Ne var ki hukuki metinlerde kendine koruma bulan ifade bu denli geniş yorumlanmamaktadır. Hukuki terim olarak ifade özgürlüğündeki ifadenin terim anlamı düşünce ve kanaatlerin açıklanmasında başvurulacak söz, yazı, resim veya diğer yollardır⁷. İfade özgürlüğünün kullanılacağı alanlar tahdidi olarak sayılmayarak zaman

⁴ KORKMAZ, Elif: "Demokrasi Kavramı ve Modern Demokrasi Kuramlarından Biri Olarak Müzakereci Demokrasi", Balcı, Muzaffer (ed.), Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birikimler -V-, Hukuk Vakfı Yayınları, İstanbul 2016, s. 366.

⁵ ERDOĞAN, Mustafa: "Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif", Liberal Düşünce Dergisi, (24), 2001, s. 9.

⁶ ERDOĞAN, s.8.

⁷ T.C. 1982 Anayasası'nın Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti başlıklı 26. maddesinin tam metni şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, cumhuriyetin temel nitelikleri ve devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir"

içerisinde bireylerin kendini ifade edeceği yeni alanların ifade özgürlüğünden faydalanmasının önü kapatılmamıştır. Nitekim tarihsel olarak daha geç dönemlerin ürünü olan kitle iletişim araçları ifade özgürlüğünün en çok ihtiyaç duyulduğu mecralardan biri olmuştur. Toplumu etkileme gücü nedeniyle bu araçlardaki ifadelerin daha sıkı korunmasının gerektiği kabul edilmektedir⁸.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanların bilgi edinmede kullandığı araçlar da değişmektedir. Haber ve yorumları kitlelere ulaştıran gazete ve dergiler bu görevi radyo ve televizyonla paylaşmak zorunda kalmıştır. Özellikle son birkaç yılda cebimize kadar giren internet teknolojileri ise insanlar arasındaki bilgi ve fikir akışını daha da çeşitlendirmiştir. Gazete, radyo ve televizyon kullanıcıları pasif bir konumda olup, sadece bu kanallardaki bilgileri kabul edip etmemekte serbestlerdi. Okuyucu, dinleyici veya izleyici konumundaki insanlar beğenmediği içeriklere tepki olarak ancak başka gazete okuyabilir, radyo frekansını değiştirebilir veya diğer televizyon kanalına geçebilirdi. İnternet, ifadenin edinilmesi, yayılması ve paylaşılmasında oldukça önemli bir mecra olmakla birlikte diğer kitle iletişim araçlarından farklı özelliklere sahiptir. İnternetle birlikte kullanıcılar içerik üreticisi haline gelmişlerdir. Bu evrim ise demokratik toplum düzeninde sağlanması beklenen halkın kendini yönetmesini sağlamakta büyük bir adımdır.

İnternetin kullanıcılarına aktif bir katılım imkânı sunması yakın zamana kadar sistemli bir şekilde kullanılıyor değildi. İnternet siteleri yine büyük oranda tek yönlü olarak çalışmakta, kullanıcılar bu alanlara kısmen katılmaktaydı. Bu katılımın artırılıp sistemli hale getirilmesi ise sosyal medya kavramının doğuşuyla olmuştur.

En basit anlatımla kullanıcıların internet üzerinden yaptığı paylaşımlarla iletişim ağı kurmasını ifade eden sosyal medya ifadesindeki sosyal kelimesi Latince kökenli bir kelimedir. Latince “*yoldaş, ortak, müttefik*” anlamlarında kullanılan “*socius*” kelimesi, “*alis*” son ekiyle birlikte “*socialis*” halini almıştır⁹. Buradan Fransızca ve İngilizce’ye geçen bu kelime “*social*” şeklinde kullanılmaktadır. Kelimenin Latince’deki yoldaş anlamının yanında “*topluma uygun, toplumu gözeten,*

⁸ ŞEN, A. Fulya / ŞEN, Y. Furkan: “Sosyal Medya, İletişim Hakkı ve İfade Özgürlüğü Üzerine Bir Değerlendirme”, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17 (2), 2015, s. 128.

⁹ Nişanyan Sözlük: “sosyal”,
<http://www.nisanyansozluk.com/?k=sosyal%20medya&view=annotated>,
(Erişim Tarihi: 10.06.2018)

toplumsa” anlamları da bulunmaktadır. Türkçe’ye sosyal olarak geçen bu kelime, TDK’de “*toplumla ilgili olan, toplumsal, içtimai*” olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal medyanın içindeki diğer kelime medya da aslen Latince kökenlidir. Latince’de aradaki şey anlamına gelen “*medium*” kelimesinin çoğulu olan “*media*” “*araçlar, aracılar*” anlamına gelmektedir¹⁰. Buradan İngilizce’ye geçen kelimenin sözlükteki karşılığı *araçlar, özellikle basın yayın araçlarıdır*¹¹. Türkçe’ye medya olarak geçen kelimenin TDK’deki karşılığı “*iletişim ortamı, iletişim araçları*” şeklindedir¹². Medya kavramı içinde birçok ayrı kavram ve terim olmakla birlikte akla ilk olarak gazete, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları gelmektedir. İnternet sonrası dönemdeki iletişim araçlarını ifade için ise yeni medya ifadesi kullanılmaktadır¹³.

Sosyal medya kavramı oldukça geniş olup paylaşım yapmayı mümkün kılan internet sitelerini, bu sitelerdeki sanal ilişkileri, blog veya sözlükler gibi tek yönlü bilgi akışının olduğu platformları da kapsamaktadır. Bu çalışmada kullanılan sosyal medya teriminden ise *internet kullanıcılarının etkileşime geçmesi şart olmaksızın karşılıklı iletişimin mümkün olduğu paylaşım siteleri* anlaşılmalıdır. Çalışmanın konusu olan Wikipedia sitesi ise kullanıcılarına içerik üretme ve paylaşma imkânı vermesinin yanında kullanıcıları arasında iletişim kanalları da sunmaktadır. Buna göre Wikipedia sosyal medya olarak değerlendirilmelidir.

II. SOSYAL MEDYADA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLANDIRILMASI

Özgürlüklerin doğası gereği kimi kısıtlamalara tabi olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Bu yüzden Wikipedia’ya getirilen erişim engelini değerlendirmeden önce ifade özgürlüğünün sınırlandırılması usulünü görmemiz gerekmektedir.

¹⁰ Wiktionary: “Media”, https://en.wiktionary.org/wiki/media#Etymology_1, (Erişim Tarihi: 10.06.2018)

¹¹ Oxford Living Dictionaries: “Media”, <https://en.oxforddictionaries.com/definition/media>, (Erişim Tarihi: 10.06.2018)

¹² Türk Dil Kurumu: “medya”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ac0e0a8dc3a15.31766364, (Erişim Tarihi: 10.06.2018)

¹³ BULUNMAZ, Barış: “Yeni Medya Eski Medyaya Karşı: Savaşı Kim Kazandı ya da Kim Kazanacak?”, Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 4(7), 2011, s. 24.

İfade özgürlüğü, yerel ve uluslararası anlamda birçok kanun ve sözleşmeye konu edilmiştir. Tüm bu düzenlemeler içinde etki kabiliyetleri göz önünde bulundurulduğunda yerel anlamda Anayasa, uluslararası anlamda ise AİHS hükümlerinin öncelikle incelenmesi en doğrusu olacaktır.

İfade özgürlüğü, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 tarihli Anayasası'nın 26. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

“Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, cumhuriyetin temel nitelikleri ve devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.”

İfade özgürlüğü alanında 26. maddeyle getirilmiş özel sınırlama sebepleri uygulanırken Anayasa'nın 13. maddesinin de gözetilmesi gerekmektedir¹⁴. Buna göre, maddede gösterilen sebeplerin varlığı halinde dahi sınırlandırmalar hakkın özüne dokunmamalı, kanunla getirilmiş olmalı, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmamalıdır.

AİHS'nin 10/2. maddesinde ifade özgürlüğünün tanımı yapılmaksızın nasıl sınırlandırılaacağı düzenlenmiştir. Buna maddeye göre:

“Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

¹⁴ T.C. 1982 Anayasası'nın Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması başlıklı 13. maddesinin tam metni şöyledir: *“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz”*

Anayasa ve Sözleşme'nin ilgili maddelerinin genel itibariyle benzer düzenlemeler olduğu görülmektedir¹⁵. Anayasa'da Sözleşme'den farklı olarak devletin milletiyle bölünmez bütünlüğü, milli egemenlik ve cumhuriyetin korunması sebepleri sayılmıştır. Devletlerin Sözleşme'de belirtilenden daha geniş sınırlandırma yetkisinin olması Sözleşme'ye aykırılık olarak görülmemelidir. Aksini düşünmek Sözleşme'ye üye tüm devletlerin yerel şart ve düzenlemelerinin olabildiğini reddetmek olup devletlerin egemenlik alanlarını Sözleşme'nin ruhuna aykırı derecede kısıtlamak olacaktır¹⁶. Bununla birlikte, takdir yetkisi de denen devlete tanınan müdahale alanı kötüye kullanılmamalıdır. Devletlerin bu alanı kötüye kullanıp kullanmadığı AİHM tarafından her somut olayda ayrıca değerlendirilmektedir¹⁷.

AİHS'de toprak bütünlüğü, ulusal güvenlik ve kamu emniyeti gibi sınırlama şartların kaleme alındığı dönemdeki önemini yitirdiği veya günlük hayattaki karşılığı değiştiği için konuya farklı yaklaşımları kabul etmeyi ve belki yeniden kanunlaştırmayı gerektirmektedir. Yazılı metinlerin kimi noktalarda eksik ve yetersiz kalmasına rağmen Sözleşme metnini değiştirmeksizin günümüze uygun bir korunmanın sağlanması mümkündür. Bunun ise ancak “yasalarda öngörülen” ve bu amaçlara ulaşmayı mümkün kılan “demokratik bir toplumda gerekli” önlemleri almakla mümkün olduğu genel kabul görmektedir. Tartışmaların yoğunlaştığı yer üç basamaklı test olarak da adlandırılan yasallık, meşruiyet ve ölçülülüğü içeren gereklilik denetiminde olmuştur¹⁸.

Karar makamları geleneksel medya organlarında ifade özgürlüğü ihlali iddialarında uygulanan üçlü kontrolün sosyal medyada ifade özgürlüğünün sınırlandırılması sırasında da uygulanması gerektiğini düşünmektedir¹⁹. Bu görüşe uygun olarak 1 Haziran 2011 tarihinde yayınlanan İfade Özgürlüğü ve İnternet Üzerine Ortak Deklarasyon'da ifade özgürlüğünün diğer tüm iletişim araçları gibi internette de

¹⁵ ÖZBEY, Özcan: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (106), 2013, s. 48.

¹⁶ SUNAY, Reyhan: “Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları”, Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu, 2001, s. 79.

¹⁷ AİHM: Bergens Tidende ve diğerleri v. Norveç, Başvuru No. 26132/95, 02.05.2000, p.48; Nilsen ve Johnsen v. Norveç, Başvuru No. 23118/93, 25.11.1999, p.43

¹⁸ BENEDEK, Wolfgang / KETTEMANN, Matthias.C: İfade Özgürlüğü ve İnternet, Matbam Ajans&Reklam&Tanıtım, Ankara 2014, s. 39.

¹⁹ AİHM: Ahmet Yıldırım v. Türkiye, Başvuru No. 3111/10, 18.12.2012, p.54; aynı karar, Paulo Pinto De Albuquerque'nin Mutabakat Şerhi; Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukrayna, Başvuru No. 33014/05. 05.05.2011, p.30.

korunması gerektiği, internette ifade özgürlüğüne getirilecek kısıtlamaların uluslararası standartlara uygun olması gerektiği belirtilmiştir²⁰.

İfade özgürlüğünün ihlali iddiasıyla AIHM'ye yapılan bir başvuruda Mahkeme, internet sitelerinin güncel haberlere erişimin ve daha genel olarak bilginin iletilmesinin kolaylaşmasına hizmet ettiği gerekçeleriyle internetin bütün olarak ifade özgürlüğünün korunmasında olması gerektiği sonucuna ulaşmıştır²¹. Ayrıca, ifade özgürlüğünün sadece haber içerikleriyle ilgili olmadığı, haberin veya düşüncenin yayılmasını sağlayan araçlar için de sağlanması gerektiği de eklenmiştir. Haber ve düşünce aktarımı için kullanıldığı konusunda en ufak bir şüphe olmayan internet ve sosyal medya araçlarının ifade özgürlüğü anlamında korunmalarının gerektiği açıktır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nda geçtiğimiz yıllarda alınan ve Türkiye de dâhil 47 ülkenin temsilcilerince imzalanan bir kararda internette ifade özgürlüğü kullanımının insan hakkı niteliğinde olduğu düzenlenmiştir. İnsanların normal hayatta kullandıkları haklar herhangi bir değişiklik veya sınırlamaya tabi olmaksızın tüm medya türlerinde geçerlidir. İnternetin doğasından gelen açıklık ve evrenselliğiyle beraber farklı formlara dönüşümü mümkün olup hepsi korunmalıdır²².

Ulusal anlamda en üst mahkeme olan Anayasa Mahkemesi kamuoyunda "Twitter Kararı" olarak da bilinen kararında başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kullanılması açısından internetin önemli bir araçsal değeri olduğu sonucuna varmıştır. İnternet alt yapısını kullanan sosyal medya da kişilerin bilgi ve düşüncelerini paylaşmada, yaymada ve açıklamada vazgeçilmez niteliktedir. Tüm bu veriler ışığında, günümüzde düşünce açıklamanın en yaygın ve etkili yolu

²⁰ Oldukça geniş katımlı bu deklarasyonda Birleşmiş Milletler Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Medya Özgürlüğü Temsilcisi, Amerikan Devletler Örgütü İfade Özgürlüğü Özel Raportörü ve Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu İfade Özgürlüğü ve Bilgiye Erişim Özel Raportörü gibi alanında etkin ve söz sahibi kişilerin imzaları bulunmaktadır. Daha geniş bilgi için bkz. Joint Declaration on Freedom of Expression and the Internet: <http://www.osce.org/fom/78309?download=true>, (Erişim Tarihi: 16.06.2018)

²¹ AIHM: Times Newspapers Limited v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 3002/03, 23676/03, 10.03.2009, p. 27.

²² United Nations General Assembly Human Rights Council. "Promotion and Protection of all Human Rights, Civil, Political, Economic, Social and Cultural Rights, Including the Right to Development". (Thirty-Second Session). (2016, June 27), p.1.

olan internet ve sosyal medya araçlarıyla ilgili düzenlemeler yapılmadan önce çok dikkat edilmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır²³.

A. Hukuken Öngörölmüş Olma

Sözleşmenin 10/2. ve Anayasa'nın 13. maddeleri gereğince ifade özgürlüğünün sınırlandırılabilmesi için üç ayrı koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu şartlardan ilki hukuken öngörölmüş olmaktır²⁴. AİHM ve AYM de önüne gelen davalarda ilk olarak yasallık veya kanunilik olarak da adlandırılan bu şartın sağlanıp sağlanmadığına bakmaktadır²⁵.

İfade özgürlüğüne yapılan müdahalelerin kanunla olması gerektiği Anayasa'da ve AİHM içtihatlarında hüküm altına alınmıştır. Ancak burada şekli değil, maddi anlamda kanunun anlaşılması gerektiği kabul görmektedir²⁶. Maddi anlamda kanundan ise yasama organınca yapılması şartı olmaksızın genel, soyut ve objektif düzenlemeler anlaşılmalıdır²⁷. Common Law'ın yazısız özellikli olması AİHM'nin bu yönde karar almasını özellikle etkilemiştir. İngiltere'ye karşı yapılan başvurularda düzenlemelerin şekli anlamda kanun olmadığından bahisle ihlal kararı vermenin Sözleşmenin ruhuna aykırı olacağı hükmüne varılmıştır. İngiltere'nin taraf olduğu Sunday Times (1979) ve Silver (1983) başvurularında yasallık konusundaki içtihatlar yerleşmiştir²⁸. Söz konusu başvurularda yazılı kanunların yanında örf ve adet hukukunun da Sözleşme kapsamında kanun olarak değerlendirilmesi gerektiğine hükmedilmiştir²⁹.

Türkiye'de 2007'de yürürlüğe giren 5651 sayılı "*İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*"a dayanılarak

²³ AYM: Yaman Akdeniz ve diğeri, Başvuru No. 2014/3986 E. 02.04.2014 (Twitter Kararı)

²⁴ BENEDEK / KETTEMANN, s.38.

²⁵ SAĞLAM, Abdi: "AİHS'ye Göre İfade Özgürlüğü Hakkı Kapsamında Kamu Görevlileri Açısından Görev ve Sorumluluk Kavramı", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (25), 2016, s. 84.

²⁶ AİHM: The Sunday Times v. Birleşik Krallık (No.1), Başvuru No. 6538/74, 26.04.1979, p.47; Silver ve diğeri v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5947/72, 25.03.1983, p.88.

²⁷ AİHM: The Sunday Times v. Birleşik Krallık (No.1), p.49.

²⁸ FENDOĞLU, Hasan Tahsin: "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (25), 2016, s. 14.

²⁹ AİHM: The Sunday Times v. Birleşik Krallık (No.1), p.47.

sosyal medyaya müdahale edilmektedir. 5651 sayılı kanunun gerekçesinde Anayasa'nın 41.³⁰ ve 58.³¹ maddelerine gönderme yapılmaktadır³².

Kanun esasen 5237 sayılı TCK'de yer alan bazı suçların internet ortamında işlenmesi halinde alınması gereken adli ve idari tedbirleri düzenlemektedir. Kanunda bu tedbirleri soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkemenin vereceği öngörülmüştür. Ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcıya da muvakkat tedbir yetkisi tanınmıştır³³. Kanun gereği erişim engelleme yetkisi verilen makamlar bunlarla sınırlı değildir. Erişim sağlayıcının yurt dışında olması veya yurt içinde olsa dahi çocukların cinsel istismarı, müstehcenlik ve fuhuş

³⁰ T.C. 1982 Anayasası'nın Ailenin Korunması başlıklı 41. maddesinin tam metni şöyledir: *"Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar"*

³¹ T.C. 1982 Anayasası'nın Gençliğin Korunması başlıklı 58. maddesinin tam metni şöyledir:

"Devlet, istiklâl ve cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır."

³² Adalet Komisyonu raporunda bu kanunun hazırlık aşamasında "Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi" ve Alman Tele Hizmetler Kanunu'ndan (*Gesetz über die Nutzung von Telediensten – Teledienstegesetz*) faydalanıldığını belirtiyorsa da bu etki oldukça sınırlı kalmıştır. Adalet Bakanlığı'nın taslağının aksine kanun yeni suçlar ihdas etmeyip bir siber suç kanunu olarak nitelendirilemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi: <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-1914.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.06.2018)

³³ 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8/2. maddesi erişim engelleme usulünü şu şekilde düzenlemiştir:

"Erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilir. Soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde cumhuriyet savcısı tarafından da erişimin engellenmesine karar verilebilir. Bu durumda cumhuriyet savcısı kararını yirmidört saat içinde hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmidört saat içinde verir. Bu süre içinde kararın onaylanmaması halinde tedbir, cumhuriyet savcısı tarafından derhal kaldırılır. (Ek cümle: 6/2/2014-6518/92 md.) Erişimin engellenmesi kararı, amacı gerçekleştirecek nitelikte görülürse belirli bir süreyle sınırlı olarak da verilebilir. Koruma tedbiri olarak verilen erişimin engellenmesine ilişkin karara 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz edilebilir."

suçlarının oluştuğu kanaati oluşursa BTK Başkanı da resen bu sitelere erişimi engellemeye yetkilidir³⁴.

B. Sınırlama Nedenleri

İfade özgürlüğünün sınırlandırılmasında dikkat edilecek bir diğer husus ise sınırlandırma sebeplerinin belirli olmasıdır³⁵. Özgürlüğün kullanılması esas, sınırlandırılması istisna olduğundan bu istisnaların neler olduğunun belirlenmesi ve bunların dar yorumlanması gerekmektedir³⁶.

Anayasa ve AİHS'de ifade özgürlüğünün sınırlandırma sebepleri sayılarak belirlenmiştir. Anayasa'da bu özgürlüğün ancak millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel sağlığın, genel ahlâkın, başkalarının şöhret veya haklarının, özel veya aile hayatının korunması, suçların önlenmesi, devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, yargının bağımsızlık ve tarafsızlığının sağlanması, savaş kışkırtıcılığının engellenmesi, her türlü ayrımcılık, düşmanlık veya kin ve nefret savunuculuğunun önlenmesi amaçlarıyla sınırlanabileceği düzenlenmiştir³⁷. Bu sayılan sebepler dışında herhangi bir sebeple sınırlandırma yapılması hakkın ihlali olarak görülecektir.

5651 sayılı kanunda erişim engelleme tedbiri için bazı suç tiplerinin işlendiğine dair yeterli şüphenin oluşması aranmaktadır. Bu suçlar TCK'da düzenlenmiş olan intihara yönlendirme (madde 84), çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190), sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194), müstehcenlik (madde 226), fuhuş (madde 227), kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) suçları ve 25.7.1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk aleyhine işlenen suçlar olarak sıralanmıştır³⁸.

³⁴ 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8/4 maddesinde BTK Başkanı'na yetki verilen haller şöyle sayılmıştır:

"İçeriği birinci fıkrada belirtilen suçları oluşturan yayınların içerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunması halinde veya içerik veya yer sağlayıcısı yurt içinde bulunsa bile, içeriği birinci fıkranın (a) bendinin (2) ve (5) ve (6) numaralı alt bentlerinde yazılı suçları oluşturan yayınlara ilişkin olarak erişimin engellenmesi kararı re'sen Başkan tarafından verilir. Bu karar, erişim sağlayıcısına bildirilerek gereğinin yerine getirilmesi istenir."

³⁵ ÖZBEY, s.58.

³⁶ SUNAY, s.78.

³⁷ T.C. 1982 Anayasası'nın 26. maddesinin 2. fıkrasında bu haller sayılmıştır.

³⁸ 5651 sayılı kanunun 8/1-a bendinde bu suç tipleri sayma yöntemiyle gösterilmiştir.

C. Demokratik Toplumda Gerekli Olma

Anayasa ve Sözleşmede demokratik toplumun gerekleri temel ilkelerden biri olarak düzenlenmiştir³⁹. Bu durum ise maddelerde yazılı olmasa dahi bu ilkenin gözetilmesini gerektirmektedir. Kullanılmasının demokratik bir toplum için zorunlu olduğu birçok karar ve düzenlemede kabul edilen ifade özgürlüğünün kısıtlanması sırasında bu şartın sağlanmış olması çok daha önemlidir.

Demokratik toplumun gerektirdikleri ifadesinin kapsamına ölçülülük, zorlayıcı bir sosyal ihtiyaç olma ve daha hafif bir tedbirle hedeflenen amaca ulaşamıyor olmasının girdiği kabul edilmektedir⁴⁰.

1. Ölçülülük

Demokratik toplum düzeninin sağlanması sırasında hakka getirilecek kısıtlamaların sınırının belirlenmesinde belki de en hassas ilke ölçülülüktür. Yasalarla düzenlenmiş, nedene bağlı amaca ulaşma konusunda gerekli olduğu düşünülen bir tedbirin diğer tüm ölçütlere uygun olmasına rağmen her olayda değişen şartların da etkisiyle tam olarak tanımlanamayan ölçülülük ilkesine aykırı düşmesi mümkündür. Yine de ölçülülüğü tanımlamak gerekirse en geniş ifadeyle “sınırlandırmada kullanılan araçlar ile korunması amaçlanan değerler arasındaki makuliyet” olarak ifade edilmektedir⁴¹.

2. Zorlayıcı Sosyal İhtiyaç

Demokratik toplum düzeninin sağlanması denetimi yapılırken ölçülülük testiyle yetinilmemektedir. Sözleşmenin 10/2 maddesinde ifadesini bulan gereklilik de her başvuru açısından ayrıca değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeler sırasında “gerekli” ifadesinin zorunlu ve yararlı arasında bir karşılığı vardır. Ancak gerekliliğin ne olmadığına tespiti tek başına yeterli değildir. Bu yüzden mahkeme gerekliliğin karşılığı olarak zorlayıcı sosyal ihtiyaç (pressing social need) ifadesini kullanmaktadır⁴².

Zorlayıcı sosyal ihtiyacın belirlenmesi sırasında birçok toplumsal unsur değerlendirmeye alınmaktadır. Bu yüzden tek başına kamu güvenliği meşru sınırlama sebebi olarak yeterli olmayacaktır. Kamu

³⁹ ÖZBEY, s.53.

⁴⁰ AIHM: Coster v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 24876/94, 18.01.2001, p.104; S. ve Marper v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 30562/04 ve 30566/04, 04.12.2008, p.101; Glor v. İsviçre, Başvuru No. 13444/04, 30.04.2009, p.94.

⁴¹ SAĞLAM, s.56.

⁴² AIHM: Döner ve diğerleri v. Türkiye, Başvuru No: 29994/02, 07.03.2017, p.100.

güvenliğinin yanı sıra halkın ilgisi, hakkın konusu ve tarafların rızası gibi durumlar da bu ihtiyacın belirlenmesinde esas alınmalıdır⁴³.

3. Son Çare Olma

Sosyal medyaya getirilecek erişim engelleme tedbiri son çare niteliğinde olmalıdır. Erişim engellemeyle elde edilmesi beklenen sonuca başkaca yollarla ulaşılabilmesi mümkün görülebiliyorsa bu yolun denenmesi gerekmektedir⁴⁴. Söz gelimi, içerik veya yer sağlayıcının uyarılması ile tedbire konu içeriğin kaldırılması yolu denenmeden doğrudan erişim engeli koyulması son çare ilkesine aykırılık teşkil edecektir.

D. Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Devlete Tanınan Takdir Yetkisi

Mahkeme, kendisine yapılan başvuruları incelerken yerel bir karar organı olarak değil, Sözleşme gereği tamamlayıcı olarak görev yapmaktadır. Nitekim Sözleşme ve protokollerin asıl uygulayıcısı taraf devletler olup, ancak bir uyuşmazlık çıkması halinde Mahkeme devreye girecektir⁴⁵. Devletler ile Mahkeme arasında böyle bir ilişkinin olması başvuruların incelenmesi sırasında dikkat edilmesi gereken takdir yetkisinin kaynağı olarak görülmektedir⁴⁶.

Takdir yetkisinin teorik gereklilikten çok pratik gerekliliklerden doğduğu ifade edilmektedir. Dönemin koşullarının esaslı şekilde değişmesine rağmen Sözleşme'nin uygulanabilirliğini devam ettirmek, taraf devletlerle arada çıkabilecek anlaşmazlıklarda uzlaşabilmek gibi bazı durumların takdir yetkisi kuramının doğmasına yol açtığını savunanlar da vardır⁴⁷. Bununla beraber kimilerine göre ise takdir yetkisi adı altında verilen her bir taviz Sözleşme'nin orijinal halinden biraz daha uzaklaşmaya neden olmakta, her somut olay için ayrı değerlendirmenin

⁴³ KOHNSTAMM, Jacob: Opinion 01/2014 on the Application of Necessity and Proportionality Concepts and Data Protection within the Law Enforcement Sector. Brüksel; Data Protection Working Party, Brüksel 2014.

⁴⁴ KARAN, Ulaş: "Sosyal Medya ve Azınlıklar: Uluslararası Standartlar ve Bazı AB Üyesi Ülkelerin Mevzuatı ile Türkiye Mevzuatının Karşılaştırılması", http://www.sosyalmedyaveazinliklar.com/uploads/2/9/5/4/2954793/legal_framework_research_in_the_eu_and_turkey-3.0.pdf, (Erişim Tarihi: 16.06.2018) s. 131.

⁴⁵ FUGLISTALER, Gabriel: The Principle of Subsidiarity and the Margin of Appreciation Doctrine in the European Court of Human Rights' Post-2011 Jurisprudence, IDHEAP, Lozan 2016, s. 15.

⁴⁶ TÜRMEK, Rıza: "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Temel Hak ve Özgürlüklerin Kapsamı ve Sınırlamaları", Yargıtay Dergisi, 28(1-2), 2002, s.202.

⁴⁷ ATAKAN, s.31.

yapılması gerekçesiyle Mahkemenin kararlarındaki öngörülebilirlik kaybolmaktadır⁴⁸.

Kararların öngörülebilir olmadığı itirazlarına karşılık Mahkemenin önüne gelen başvuruları değerlendirmeye tabi tuttuğu standart bir test oluşmuştur⁴⁹. Bu testin ana başlıklarını müdahalenin dayandığı meşru amaç, sözleşmecî devletlerin ortak tavrı, ilgili hakkın niteliği ve müdahalenin devlet politikasının bir parçası olması şeklinde sıralayabiliriz.

III. WIKIPEDIA'YA ERİŞİMİN ENGELLENMESİ

Wikipedia, kendini, kullanıcıların birçok farklı dilde hazırladığı özgür, bağımsız, reklamsız, ücretsiz, kar amacı gütmeyen internet ansiklopedisi olarak tanıtmaktadır⁵⁰. Yüzbinlerce kullanıcının meydana getirdiği içerikler internet kullanıcılarının erişimine sunulmaktadır. 300'den fazla dilde hazırlanmış yaklaşık 50 milyon makalenin yer aldığı site internetin yaygınlaşmasıyla insanların bir konuyla ilgili bilgi edindiği birincil kaynaklardan biri konumuna yükselmiştir⁵¹. Dünya genelinde en çok tıklanan 5. site olan Wikipedia⁵², kullanıcılarına paylaşım yapma ve paylaşımları yorumlama imkanı da sunmaktadır.

Wikipedia'nın bu denli yoğun kullanılıyor olması devlet organlarının da bu alana olan ilgisini artırmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili kurumları, daha önce YouTube ve Twitter'a getirdiği erişim engellerinin bir benzerini yakın zamanda Wikipedia'ya da uygulamıştır. 29 Nisan 2017'de siteye girmeye çalışan kullanıcılar 5651 sayılı kanun gereğince yapılan teknik ve hukuki inceleme neticesinde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurulu'nun aldığı kararla idari tedbir uygulanarak erişime kapatıldığı uyarısını almışlardır⁵³. Erişim engelleme tedbirinin kaldırılması için yapılan başvurunun ardından sitenin İngilizce versiyonunda yer alan **'Suriye İç Savaşı'na Yabancı**

⁴⁸ ATAKAN, s.32.

⁴⁹ AİHM: Buckley v. Birleşik Krallık, Başvuru No.20348/92, 25.09.1996, p.76; Leyla Şahin v. Türkiye, Başvuru No. 44774/98, 29.06.2004, p.99-115.

⁵⁰ Wikipedia: "Introduction", <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Introduction>, (Erişim Tarihi: 13.06.2018)

⁵¹ BARNETT, David: "Can We Trust Wikipedia? 1.4 Billion People Can't Be Wrong", https://www.independent.co.uk/news/long_reads/wikipedia-explained-what-is-it-trustworthy-how-work-wikimedia-2030-a8213446.html, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

⁵² Alexa: "wikipedia.org Traffic Statistics", <https://www.alexa.com/siteinfo/wikipedia.org>, (Erişim Tarihi: 16.06.2018)

⁵³ Turkey Blocks: "Wikipedia Blocked in Turkey", <https://turkeyblocks.org/2017/04/29/wikipedia-blocked-turkey/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Müdahalesi' (Foreign involvement in the Syrian Civil War) ve **'Devlet Destekli Terörizm'** (State-sponsored terrorism) maddelerinde Türkiye'ye ayrılan bölümlerin engellemeye sebep olduğu cevabı verilmiştir⁵⁴. Söz konusu kararın kaldırılması için Ankara 1. Sulh Ceza Hakimliğine yapılan başvuru ise reddedilmiştir. Wikipedia yetkilileri son çare olarak Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuşlar, söz konusu başvuru ise halen görüşülmemiştir⁵⁵.

Wikipedia'ya erişim engeliyle ilgili olarak adli makamların kararlarının yanında hükümet yetkilileri ve BTK Başkanı'nın açıklamalarına kısaca bakmak yerinde olacaktır. Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği verdiği ret kararında ifade özgürlüğünün demokratik toplumdaki en temel haklardan olmakla birlikte sınırsız olmadığını, şartların oluşması halinde ölçülü bir sınırlandırmanın yapılabileceğini belirtmiştir. Ayrıca 20 Temmuz 2016'da olağanüstü hal gerekçesiyle AİHS'nin geçici olarak askıya alındığını ve askıya alınamayacak haklar arasında ifade özgürlüğünün olmadığını da eklemiştir. Erişim engeline gerekçe gösterilen içeriklerin uluslararası platformlarda ve ülke içerisinde ülke itibarını ve saygınlığını zedeleyeceği kanaatine varıldığı, terörü destekleyen bir ülke izlenimi verdirerek haksız saldırıda bulunduğu ifade edilmiştir. Erişim engelleme tedbirinin esasen URL engelleme yönetimiyle yapılmasına hükmedildiği, söz konusu adreslerin şifreli olmasından dolayı bunun mümkün olmadığı, sitenin uyarılmasına karşın içeriklerin kaldırılmadığı, tüm bu sebeplerle siteye erişimin tamamen engellenmesinin yerinde olduğu hükmüne varılmıştır⁵⁶. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Ahmet Arslan, erişim engelleme kararının ölçülülük ve orantılılığın gözetilerek alındığını söylemiştir⁵⁷. BTK Başkanı Ömer Fatih Sayan ise kendilerine engel konusu içeriklerin kaldırıldığı söylenmesine rağmen sadece makaledeki bazı cümlelerin ayıklandığını, makalenin halen sitede durduğunu belirtmiştir. Wikipedia

⁵⁴ Diken: “‘Devlet Destekli Terörizm’: Wikipedia'ya Erişim Engelinin Nedeni İki İngilizce Madde”, <http://www.diken.com.tr/devlet-destekli-terorizm-wikipediaya-erisim-engelinin-nedeni-iki-ingilizce-madde/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

⁵⁵ NTV: “Wikipedia Anayasa Mahkemesi'ne Başvurdu”, <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/wikipedia-anayasa-mahkemesine-basvurdu.p3tezeQnhk-7OaFGkuyCQw>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

⁵⁶ Takvim: “Mahkemeden Wikipedia Kararı”, <https://www.takvim.com.tr/guncel/2017/05/05/mahkemeden-wikipedia-karari>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

⁵⁷ Birgün: “Bakan Arslan'dan Wikipedia Açıklaması”, <https://www.birgun.net/haber-detay/bakan-arslan-dan-wikipedia-aciklamasi-199201.html>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

benzeri sitelerin erişime engellenmesini istemediklerini ancak bu halde de erişime açamayacaklarını eklemiştir⁵⁸.

A. Erişim Engeli Tedbirinin Değerlendirmesi

İnternet sitelerine getirilen erişim engellerinde yapılan üç basamaklı testten çalışmanın önceki kısımlarında bahsedilmişti. Bu teste göre önce tedbirin kanuni olup olmadığına bakmamız gerekmektedir. Wikipedia'ya erişim engeli ilk etapta mahkeme veya savcılığın değil BTK'nin kararıyla konulmuştur. 5651 sayılı yasanın 8/A-1 fıkrasında milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması için gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ilgili bakanlığın talebiyle BTK Başkanı içeriğin çıkarılması veya erişim engelleme tedbirine karar verebilmektedir. Kararın alınmasından sonraki 24 saat içerisinde söz konusu karar sulh ceza hâkiminin onayına sunulmalıdır. Bu maddelere göre Türkiye Cumhuriyeti'nin terörist organizasyonları desteklediğine dair iddiaları barındıran Wikipedia makalelerin milli güvenlik ve kamu düzenini bozacağı düşünülerek bu yol tercih edilmiştir. AİHM, idari makamlara verilen yetkinin kapsam ve usulünün açıklıkla belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir⁵⁹. İzlenen bu yolun şeklen kanuna uygun olduğu söylenecek olsa da bakanlık ve BTK'ya bu denli geniş yetkiler verilmesi kanunilik ilkesinin ihlali olarak değerlendirilebilecektir. Ayrıca erişim engellemeye gerekçe olarak gösterilen içerikler İngilizce olup daha çok yabancı kullanıcıların kullanımına açıktır. Bu içeriklerin Türkiye kamu düzenini bozacağını söylemek pek mümkün değildir.

Gereklilik testinin ikinci basamağında yer alan nedene bağlılık testinde hakkın sınırlanmasında dayanılabilecek hususlar arasında milli güvenlik ve kamu düzeni gösterilmiştir. AİHM kararlarında ifadelerin şiddet, kin ve nefrete davet etmediği sürece sınırlandırmaya tabi olmaması gerektiği belirtilmektedir⁶⁰. Mahkemenin verdiği kararlarda incelemenin daha çok ifadelerin terörü ve terör örgütlerini övme kapsamında yapıldığı görülmektedir. Wikipedia'daki makalelerde ise terör veya terör örgütü övücülüğü söz konusu olmayıp, Türkiye Cumhuriyeti'nin terör örgütüne destek verdiği iddiaları vardır. Bu anlamda ifadelerin şiddeti ve terörü desteklemesinden farklı bir durum söz konusudur. Söz konusu

⁵⁸ Yurt: "BTK Başkanı Ömer Fatih Sayan: Wikipedia ve Benzeri Servisler Ülkemizde Olmalı", <http://www.yurtgazetesi.com.tr/gundem/btk-baskani-omer-fatih-sayanwikipedia-ve-benzeri-servisler-ulkemizde-h79108.html>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

⁵⁹ AİHM: Ahmet Yıldırım v. Türkiye, p.59.

⁶⁰ AİHM: Erbakan v. Türkiye, Başvuru No. 59405/00, 06.07.2006; Sürek v. Türkiye, Başvuru No. 26682/95, 08.07.1999.

makalelerdeki ifadelerin halkın kin ve nefretine neden olması durumu ise fiili olarak pek mümkün değildir. Makaledeki ifadeler her ne kadar saldırgan ve gerçeği yansıtmıyor da olsa etki gücü ve ulaşılabilirliği itibariyle kamuoyunun kin ve nefretini çekecek bilinirliğe ulaşmamıştır.

Gereklilik testinin üçüncü ve son basamağında yer alan demokratik toplumun gereği olma şartının ilk basamağı ölçülülüktür. Wikipedia'ya getirilen engelin ilk olarak URL engelleme yöntemi şeklinde olduğu, bunun teknik olarak mümkün olmadığı için sitenin tamamen engellendiği açıklanmıştır. 140'tan fazla dilde içerik sağlanan bu sitenin İngilizce versiyonunda yer alan iki makaleden dolayı sitenin tamamen kapatılmasının ölçülü olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir. Mahkeme, benzer bir başvuruda internetteki bilgilerin çoğunluğuna erişim engellenmesinin internet kullanıcılarının haklarının ihlali olacağına hükmetmiştir⁶¹. Üstelik Wikipedia yetkililerinin beyanlarına göre söz konusu makalelerin kaldırılması site prensipleri gereği kıdemli yazarlarca karar verilebilecek bir durumdur. Kıdemli yazarlar sitedeki içeriklerle ilgili şikayet geldiğinde makalelerde doğrulanabilir ve güvenilir kaynakların kullanıldığına, bu kaynaklara doğru atıf yapıldığına ve dilin objektifliğinin sağlandığına kanaat getirirse makaleler kaldırılmamaktadır⁶². Türkiye'nin ilgili şikâyetinden sonra da makaleler kaldırılmamakla birlikte rahatsız edici olduğu düşünülen ifadelerin değiştirildiği veya kaldırıldığı ifade edilmektedir. Buna karşın sitenin tamamına erişimin engellenmesi tedbiri halen devam etmektedir.

Demokratik toplumun gereklerinin sağlanmasında gözetilecek ikinci husus ise zorlayıcı sosyal ihtiyaç olarak gösterilmektedir. Çalışmanın önceki kısımlarında da değinildiği üzere içerik İngilizce olarak yayınlanmış olup, erişim engeli konulmasına değin kamuoyunda hiçbir tepki veya rahatsızlık meydana getirmemiştir. Esasen erişim engelleme ile birlikte bu makalelerden Türkiye kamuoyu haberdar olmuştur. Bu anlamda toplumun bu içeriklerin varlığından dolayı ciddi rahatsızlık duyduğunu ve kaldırılması için ilgili yerlere ciddi baskı yaptığını söylemek de pek mümkün değildir.

Demokratik toplumun gerekliliğinde yer alan son çare olma ilkesi ise burada gerçekleşmiş görünmektedir. Yetkililerin beyanlarına göre

⁶¹ AİHM: Ahmet Yıldırım v. Türkiye, p.66.

⁶² Sputnik Türkiye: "Wikipedia Yetkilisi: Türkiye'yi Rahatsız Eden İçerikler Değişti, Neden Hala Erişim Engeli Var?", <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201801171031840319-wikipedia-turkiye-erisim-engeli-katherine-maher/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Wikipedia sitesi önceden bilgilendirilmiş, içerikler ısrarla kaldırılmadığı için siteyi tamamen erişime kapatma yoluna gidilmiştir.

İfade özgürlüğünün sınırlandırılmasında dikkat edilecek esaslardan bir diğeri devlete tanınan takdir yetkisinin aşılmamasıdır. Kamu düzeni ve milli güvenliğin söz konusu olduğu hallerde devlete tanınan takdir yetkisi ifadenin terörü ve şiddeti teşvik etmesi halinde oldukça geniş olmaktadır diğere durumlarda daha dardır. Wikipedia'daki ifadelerin terörü teşvik etmekten çok Türkiye'yi terörü teşvik etmekle suçlaması durumu vardır. İfade özgürlüğünde korunan ifadeler her zaman doğru olmak durumunda olmayıp doğru görünüyorsa yeterlidir. İçerik üreticilerine oldukça geniş takdir hakkı tanıyan Wikipedia'da her türlü içeriğin doğruluk testinden geçirilmesi mümkün değildir. Buna karşın bu özgürlük sınırsız olmayıp her türlü bilgi ve yorumu paylaşmayı da kapsamamaktadır. Rahatsız edici ifadelerin de ifade özgürlüğünden yararlanması gerektiği gerçeğiyle birlikte bu ifadelerin Türkiye'ye saldırı niteliğinde mi yoksa rahatsız edici nitelikte mi olduğu konusu oldukça ince bir çizgidedir. Tüm bunların yanında yine Mahkeme kararlarında internete erişim engellemede Hükümet'in kısıtlama gerekçelerini yeterli gerekçeleri gösterir delilleri sunarak kamuoyunu ikna etmesi gerekmektedir⁶³. Erişim engeli konusunda toplumun yeterince bilgilendirilmemiş olması ve erişim engeli kararının verilmesinin ardından kararın tekrar gözden geçirilmemiş olması ifade özgürlüğü ihlali iddialarını güçlendirmektedir.

Wikipedia'ya erişim engelinde Türk yetkili makamlarının dayanabileceği en önemli olgulardan biri AİHM'nin de kabul ettiği müdahalenin devlet politikasının bir parçası olmasıdır. Türkiye'nin özellikle son yıllarda Suriye'deki silahlı gruplara destek verildiğine dair haber ve yorumlara karşı ciddi tepkiler verdiği sabittir. Bu politikanın gereği olarak dünyanın diğere bölgeleriyle Türkiye'nin ilişkileri konusunda yapılacak haber ve yorumlara karşı müsamaha sınırı oldukça genişken, makalenin konusu bölgedeki kişi ve örgütlerle ilişkiler konusunda yapılan haberler oldukça sıkı kontrol edilmektedir. Son dönemlerde Afrin Harekâtı başta olmak üzere birçok yerde sıcak çatışmaya girilmesinin de etkisiyle bu bölgeyi konu edinen sübjektif yayınlara karşı daha hassas davranıldığı görülmektedir.

Takdir yetkisinde gözetilecek hususlardan bir diğeri devletlerin ortak tavrının olup olmadığıdır. Dünya genelinde Wikipedia'ya belli

⁶³ AİHM: Ahmet Yıldırım v. Türkiye, Paulo Pinto De Albuquerque'nin Mutabakat Şerhi.

sürelerle veya sınırlı sayıda makale için erişime kapatan ülkeler olmakla birlikte Türkiye dışında tümüyle kapatan bir ülke bulunmamaktadır⁶⁴. Türkiye'deki engelleme kararına dayanak gösterilen makalelerde İsrail, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Hindistan, Rusya, İran gibi birçok ülkenin de adı vardır⁶⁵. Makalede adı geçen devletler hakkındaki iddiaların bazıları Türkiye'yle ilgili olanlardan daha ağır ithamlardır. Buna karşın hiçbirinde bu içerikler gerekçe gösterilerek erişim engelleme kararı verilmemiştir. AIHM'nin kararlarında yer verdiği devletlerin ortak tavrı burada erişim engeli tedbirine hükmetmeme olarak şekillenmiştir⁶⁶. Böylece hakkın sınırlanmasında Türkiye'ye tanınacak takdir yetkisinin daha dar olacağı görülmektedir.

IV. SONUÇ

İfade özgürlüğü demokratik toplum düzeninin sağlanmasında esaslı bir yere sahiptir. Özgürlüğün sağlanmasında ifade araçların özgürce kullanılması da şarttır. Günümüz şartlarında internet ve sosyal medya araçları en etkin ve yaygın kullanılan alanlar olduğundan öncelikle buralarda ifade özgürlüğünün sağlanması gerekmektedir⁶⁷.

İfade özgürlüğü birçok uluslararası sözleşmede korunduğu gibi⁶⁸ 1982 Anayasası'nda da düzenlenmiştir. Hakkın sınırlandırılması belli şartların varlığına bağlıdır. Yakın zamanda erişimin engellendiği en yaygın kullanılan sosyal medya platformlarından olan Wikipedia da bu korumadan faydalanmalıdır.

AIHM'nin geliştirdiği üç basamaklı test Wikipedia'ya getirilen erişim engeline uygulandığında kanunilik anlamında soru işaretlerinin olduğu, sınırlama nedenlerinin ancak geniş yorumlanmasıyla alınan tedbirin yerinde olacağının düşünülebileceği, demokratik toplumun

⁶⁴Wikipedia: "Censorship of Wikipedia", https://en.wikipedia.org/wiki/Censorship_of_Wikipedia, (Erişim Tarihi: 13.06.2018)

⁶⁵ Wikipedia: "Foreign Involvement in the Syrian Civil War", "State Sponsored Terrorism", https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_involvement_in_the_Syrian_Civil_War, https://en.wikipedia.org/wiki/State-sponsored_terrorism, (Erişim Tarihi: 13.06.2018)

⁶⁶ FUGLISTALER, s.22.

⁶⁷ AIHM: Ahmet Yıldırım v. Türkiye, p.54-55.

⁶⁸ Arama Motorları Bağlamında İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere CM/Rec(2012)3 sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin CM (2005)56 Final Sayılı Bildirgesi, CM/Rec(2007)16, CM/Rec(2007)11, CM/Rec(2008)6 ve CM/Rec(2012)3 nolu Tavsiye Kararları ile Avrupa Parlamentosu'nun 2008/2160 (INI) nolu Tavsiye Kararı ifade özgürlüğünün internet ve sosyal medyada da sağlanmasının gerektiğinin düzenlendiği kararlar olarak dikkat çekmektedir.

gerekliliği içinde zikredilen ölçülülüğün sağlanmadığı, zorlayıcı bir sosyal ihtiyacın gereği olarak bir tedbir alındığına dair somut verilerinin olmadığı, buna karşın teknik anlamda bu tedbirin son çare olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Takdir yetkisinin değerlendirilmesinde ise kamu düzeni ve milli güvenlik gerekçelerinin kabul edilmesinin zor olmasının yanında, bu gerekçeler yerinde kabul edilirse takdir payının daha geniş bırakılmasının yerinde olacağı, ancak söz konusu makalelerde konu edinen diğer devletlerin uygulamaları ve dünya genelinde Wikipedia'nın tamamen engellendiği örneklerin olmamasının takdir yetkisini daraltacağı kanaati oluşmuştur.

Tüm bu veriler ışığında, yapılması gereken, yasaklanan içeriklerin internet ortamında daha hızlı yayıldığına da dikkate alınarak yasaklılığın hem teoride hem de pratikte daha başka sorunlar doğuracağını kabul etmek olacaktır. AİHM'nin Ahmet Yıldırım v. Türkiye kararında da gösterildiği üzere sitelerin tümüne erişimin engellenmesi geleneğinin tamamen kaldırılması yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

BASILI KAYNAKLAR

- AKGÜL, Mehmet Emin: “İfade Özgürlüğünün Tarihsel Süreci ve Milli Güvenlik Gereksesiyle İfade Özgürlüğünün Kısıtlanması”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61 (1), 2012, s. 1-42.
- ATAKAN, Arda: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Takdir Yetkisi Doktrinine İlişkin Bir İnceleme”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 16(3-4), 2010, s. 29-36.
- BENEDEK, Wolfgang ve KETTEMANN, Matthias.C: İfade Özgürlüğü ve İnternet, Matbam Ajans&Reklam&Tanıtım, Ankara 2014, s. 12-48.
- BULUNMAZ, Barış: “Yeni Medya Eski Medyaya Karşı: Savaşı Kim Kazandı ya da Kim Kazanacak?”, Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 4(7), 2011, s. 22-29.
- ERDOĞAN, Mustafa: “Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif”, Liberal Düşünce Dergisi, (24), 2001, s. 8-13.
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (25), 2016, s. 1-17.
- KAMBER, Suat: İfade Özgürlüğü, Başbakanlık Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, Ankara 2012, s. 29-40.
- KOHNSTAMM, Jacob: Opinion 01/2014 on the Application of Necessity and Proportionality Concepts and Data Protection within the Law Enforcement Sector. Brüksel; Data Protection Working Party, Brüksel 2014.
- KORKMAZ, Elif: “Demokrasi Kavramı ve Modern Demokrasi Kuramlarından Biri Olarak Müzakereci Demokrasi”, Balcı, Muzaffer (ed.), Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birlikleri –V-, Hukuk Vakfı Yayınları, İstanbul 2016, s. 365-369.

- ÖZBEY, Özcan: "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (106), 2013, s. 41-92.
- SAĞLAM, Abdi: "AİHS'YE Göre İfade Özgürlüğü Hakkı Kapsamında Kamu Görevlileri Açısından Görev ve Sorumluluk Kavramı", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (25), 2016, s. 89-123.
- SUNAY, Reyhan: "Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları", Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu, 2001, s. 73-130.
- ŞEN, A. Fulya ve ŞEN, Y. Furkan: "Sosyal Medya, İletişim Hakkı ve İfade Özgürlüğü Üzerine Bir Değerlendirme", İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17 (2), 2015, s. 123-136.
- TÜRMEEN, Rıza: "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Temel Hak ve Özgürlüklerin Kapsamı ve Sınırlamaları", Yargıtay Dergisi, 28(1-2), 2002, s. 192-213.
- ZOLLER, Elisabeth: "Freedom of Expression: Precious Right in Europe, Sacred Right in The United States", Indiana Law Journal, 84 (3), 2009, s. 803-808.

MAHKEME KARARLARI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

- Ahmet Yıldırım v. Türkiye, Başvuru No. 3111/10, 18.12.2012
- Bergens Tidende ve diğerleri v. Norveç, Başvuru No. 26132/95, 02.05.2000
- Buckley v. Birleşik Krallık, Başvuru No.20348/92, 25.09.1996
- Coster v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 24876/94, 18.01.2001
- Döner ve diğerleri v. Türkiye, Başvuru No: 29994/02, 07.03.2017, p.98.
- Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukrayna, Başvuru No. 33014/05. 05.05.2011
- Erbakan v. Türkiye, Başvuru No. 59405/00, 06.07.2006
- Glor v. İsviçre, Başvuru No.13444/04, 30.04.2009
- Leyla Şahin v. Türkiye, Başvuru No. 44774/98, 29.06.2004
- Nilsen ve Johnsen v. Norveç, Başvuru No. 23118/93, 25.11.1999
- S. ve Marper v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 30562/04 ve 30566/04, 04.12.2008
- Silver ve diğerleri v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5947/72, 25.03.1983
- Süreç v. Türkiye, Başvuru No. 26682/95, 08.07.1999
- The Sunday Times v. Birleşik Krallık (No.1), Başvuru No. 6538/74, 26.04.1979, p.47.
- Times Newspapers Limited v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 3002/03, 23676/03, 11.10.2005
- Anayasa Mahkemesi Yaman Akdeniz ve diğerleri, Başvuru No. 2014/3986 E. 02.04.2014

İNTERNET KAYNAKLARI

- KARAN, Ulaş: "Sosyal Medya ve Azınlıklar: Uluslararası Standartlar ve Bazı AB Üyesi Ülkelerin Mevzuatı ile Türkiye Mevzuatının Karşılaştırılması", http://www.sosyalmedyaveazinliklar.com/uploads/2/9/5/4/2954793/legal_framework_rese_arch_in_the_eu_and_turkey-3.0.pdf, (Erişim Tarihi: 16.06.2018) s. 134-140.
- Türk Dil Kurumu: "medya", http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ac0e0a8dc3a15.31766364, (Erişim Tarihi: 10.06.2018)
- Nişanyan Sözlük: "sosyal", <http://www.nisanyansozluk.com/?k=sosyal%20medya&view=annotated>, (Erişim Tarihi: 10.06.2018)

Türkiye Büyük Millet Meclisi: <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-1914.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.06.2018)

Joint Declaration on Freedom of Expression and the Internet: <http://www.osce.org/fom/78309?download=true>, (Erişim Tarihi: 16.06.2018)

Alexa: “wikipedia.org Traffic Statistics”, <https://www.alexa.com/siteinfo/wikipedia.org>, (Erişim Tarihi: 16.06.2018)

Wiktionary: “Media”, https://en.wiktionary.org/wiki/media#Etymology_1, (Erişim Tarihi: 10.06.2018)

Oxford Living Dictionaries: “Media”, <https://en.oxforddictionaries.com/definition/media>, (Erişim Tarihi: 10.06.2018)

Wikipedia: “Introduction”, <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Introduction>, (Erişim Tarihi: 13.06.2018)

Wikipedia: “Censorship of Wikipedia”, https://en.wikipedia.org/wiki/Censorship_of_Wikipedia, (Erişim Tarihi: 13.06.2018)

Wikipedia: “Foreign Involvement in the Syrian Civil War”, https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_involvement_in_the_Syrian_Civil_War, (Erişim Tarihi: 13.06.2018)

Wikipedia: “State Sponsored Terroism”, https://en.wikipedia.org/wiki/State-sponsored_terrorism, (Erişim Tarihi: 13.06.2018)

BARNETT, David: “Can We Trust Wikipedia? 1.4 Billion People Can't Be Wrong”, https://www.independent.co.uk/news/long_reads/wikipedia-explained-what-is-it-trustworthy-how-work-wikimedia-2030-a8213446.html, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Turkey Blocks: “Wikipedia Blocked in Turkey”, <https://turkeyblocks.org/2017/04/29/wikipedia-blocked-turkey/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Zeldin, Wendy: “Global Legal Monitor”, <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/u-n-human-rights-council-first-resolution-on-internet-free-speech/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Diken: “‘Devlet Destekli Terörizm’: Wikipedia’ya Erişim Engelinin Nedeni İki İngilizce Madde”, <http://www.diken.com.tr/devlet-destekli-terorizm-wikipediaya-erisim-engelinin-nedeni-iki-ingilizce-madde/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

NTV: “Wikipedia Anayasa Mahkemesi'ne Başvurdu”, <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/wikipedia-anayasa-mahkemesine-basvurdu,p3tezeQnhk-7OaFGkuyCQw>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Takvim: “Mahkemenin Wikipedia Kararı”, <https://www.takvim.com.tr/guncel/2017/05/05/mahkemenin-wikipedia-karari>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Birgün: “Bakan Arslan’dan Wikipedia Açıklaması”, <https://www.birgun.net/haber-detay/bakan-arslan-dan-wikipedia-aciklamasi-199201.html>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Yurt: “BTK Başkanı Ömer Fatih Sayan: Wikipedia ve Benzeri Servisler Ülkemizde Olmalı”, <http://www.yurtgazetesi.com.tr/gundem/btk-baskani-omer-fatih-sayan-wikipedia-ve-benzeri-servisler-ulkemizde-h79108.html>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Sputnik Türkiye: “Wikipedia Yetkilisi: Türkiye’yi Rahatsız Eden İçerikler Değişti, Neden Hala Erişim Engeli Var?”, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201801171031840319-wikipedia-turkiye-erisim-engeli-katherine-maher/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2018)